

Veel voorleeskilometers door digitale prentenboeken thuis

Innovatiecentrum Dordrecht: Let's nudge, digitale prentenboeken thuis en op school

Het project Let's nudge van het innovatiecentrum Dordrecht wil de taal- en denkvaardigheden van kinderen in peutergroepen stimuleren. Met kleine duwtjes wordt geprobeerd kinderen en ouders tot meer taalactiviteiten te bewegen. Dit in plaats van een strak omschreven schema van activiteiten.

Op donderdag 7 november 2019 zijn we in Dordrecht met vele betrokkenen in gesprek gegaan over de Dordtse vve innovatie 'Let's nudge'. Let's nudge is één van de [vijf vve-innovatiecentra](#) dat op de voet wordt gevolgd door NRO-onderzoek. De innovatie rondom digitale prentenboeken is uitvoerig besproken en samen hebben we de randvoorwaarden en mogelijke risico's in beeld gebracht. De Let's nudge innovatie is vanuit drie perspectieven besproken: vanuit de uitvoerders, de ondersteuners en de onderzoekers. Er is teruggeblikt op het verloop van het project en nagedacht over het potentieel van dit educatieve partnerschap gericht op taalstimulering in de toekomst. Wat kunnen we leren van deze innovatie en het begeleidende onderzoek en hoe kunnen andere vve-locaties ervan profiteren?

Let's nudge: drie perspectieven

1. Innoveren in de praktijk: Karin v/d Graaf, Linda Boer van de Veerdonk en Jennifer – SDK Kinderopvang
2. Begeleiding van de innovatie: Arjen Scholten – Vinci Onderwijs
3. Onderzoek naar innovatie: Jeanet Bus – Vrije Universiteit Amsterdam

Let's nudge: wat is dat?

In de gedragswetenschap wordt een *nudge* beschouwd als een kleine aanpassing om een groot effect teweeg te brengen. Een duwtje in de goede richting, in plaats van een grote (beleids)wijziging. Bij de Let's nudge innovatie staat het gebruik van digitale voorleesboeken thuis en op de peuterspeelzaal centraal. Op de vve-locaties waar het is uitgevoerd zijn veel laagopgeleide anderstalige ouders. Op de speelzaal is een boeken- en ontdekhoek ingericht. De ruime collectie boeken prikkelt kinderen meer boeken te lezen, alleen of samen met de pm'er. Thuis hebben ouders toegang tot de digitale versies van veel prentenboeken via het digitale platform Bereslim. Een voice-over leest het verhaal voor en filmachtige beelden en geluiden ondersteunen verhaalbegrip.

- De verwachting is dat *ouders* vaker samen met hun kind boeken beluisteren of voorlezen.
- Voor *kinderen* wordt verwacht dat zij vooruitgaan in taal- en leesontwikkeling. Ook wordt verwacht dat kinderen relatief meer vooruit gaan naarmate het aanvangsniveau van kinderen en ouders lager is.

- Daarnaast is de verwachting dat als gevolg van het luisteren en voorlezen, ouders zelf ook vooruitgaan in woordenschat.

Let's nudge in de praktijk: SDK Kinderopvang

SDK Kinderopvang in Dordrecht is uitvoerder van de innovatie en heeft tijdens de kennisbijeenkomst haar ervaring gedeeld. SDK werkt met het programma [Top vve](#) waarvan Let's nudge onderdeel is. Top vve is een aanpak gericht op het 'daadwerkelijk bestrijden van achterstanden'. Let's nudge heeft als doelstelling de taalontwikkeling van kinderen te versterken zowel via activiteiten op de speelzaal als thuis. De pm'er begeleidt niet alleen de kinderen op de peuterspeelzaal maar stimuleert ook activiteiten thuis. Het gebruik van het digitale prentenboek staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een voorleescyclus. Deze voorleescyclus is in de trainingen van Top VVE aangeleerd. De verwachting is dat deze training effect heeft op de ontwikkeling van educatieve vaardigheden van de pm'er gericht op taalstimulering.

Een cruciale rol voor de uitvoering van de innovatie is weggelegd voor de ouders. Om ouders zo goed mogelijk te begeleiden worden ouderbijeenkomsten georganiseerd door SDK (Stichting Dordtse Kinderopvang). Deelnemende ouders krijgen een account bij Bereslim en uitleg over hoe het werkt. Tijdens de ouderbijeenkomsten wordt ook gesproken over hoe je het digitale voorlezen aantrekkelijk maakt voor jou en je kind en hoe je ervoor zorgt dat je kind bij de les blijft. Ouders kunnen tijdens de ouderbijeenkomsten die meerdere keren per jaar plaatsvinden, hun ervaringen uitwisselen. Bij deze bijeenkomsten zijn ook de voorleescoaches van Stichting Voorlezen aanwezig.

Het idee achter Let's nudge volgens ondersteuner Vinci Toponderwijs

Arjen Scholten reflecteerde op de innovatie Let's nudge als ouderactiviteit en het onderzoeksproces. Let's nudge is een toegankelijk ouderprogramma omdat ouders weinig vaardigheden nodig hebben. Top vve heeft om die redenen gekozen voor deze aanpak van ontwikkelingsstimulering thuis. Het bleek soms moeilijk te zijn om een innovatietraject met onderzoek te combineren:

- Het moment waarop de interventie start, is soms uitgesteld terwijl het wenselijk is direct te beginnen als ouders zich hebben aangemeld.
- Het aantal geschikte proefpersonen was beperkt omdat veel ouders al begonnen waren met Let's nudge toen het onderzoek nog moest starten.

Het wetenschappelijk perspectief: De onderzoeker aan het woord

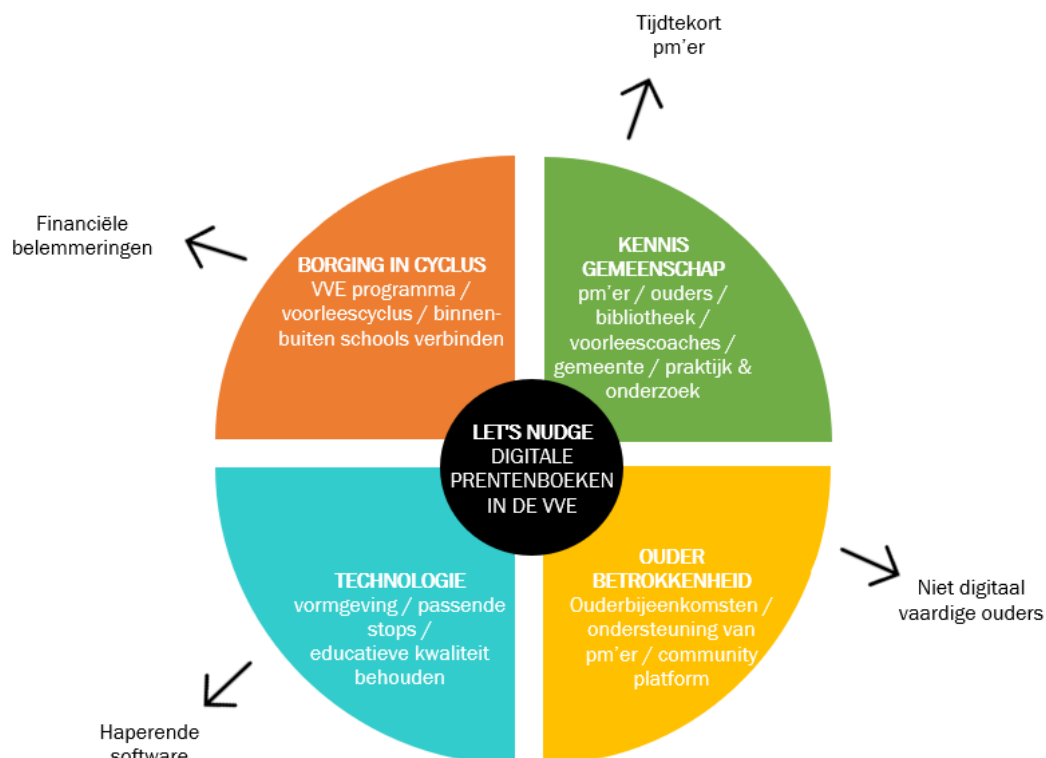
Onderzoeker Jeanet Bus presenteerde de onderzoeksresultaten tijdens de kennisbijeenkomst, maar begon met de vraag: Waarom is voorlezen zo belangrijk?

Kinderen houden van verhalen: het zit in onze genen. Door middel van voorlezen krijgt het kind een rijkere taalinput, het taalgebruik bij voorlezen is immers veel rijker dan in andere dagelijkse situaties. Toch zien we dat veel ouders niet voorlezen. Dit kan tal van redenen hebben, bijvoorbeeld dat zij zelf taalproblemen hebben, lezen niet leuk vinden of geen tijd hebben. Maar ook ouders die wél inzien dat voorlezen belangrijk is, komen daar niet elke dag aan toe omdat vaak andere activiteiten voorrang krijgen. Let's nudge is bedoeld om te helpen bij het ontwikkelen van een routine – elke dag verhalen lezen.

De voorlopige resultaten van het onderzoek laten zien dat deze vorm van digitaal lezen zorgt voor een effect op de taalontwikkeling. Uit het experiment blijkt dat in de groep die bijna geheel bestond uit gezinnen waar thuis een andere taal gesproken wordt dan Nederlands, de effecten van digitale boeken die van papieren boeken overtreffen. Tevens geeft het merendeel van de ouders bij de evaluatie aan enthousiast te zijn over Let's nudge: het is dus niet alleen goed voor het kind maar ook voor de ouder. Met name de ouders die niet of nauwelijks Nederlands spreken, vinden het fijn dat zij op deze manier toch kunnen bijdragen aan de (Nederlandse) taalontwikkeling van hun kind. Een opmerkelijk effect van digitaal lezen lijkt te zijn dat kinderen heel veel boeken lezen (waarbij ze hetzelfde boek vaak herhalen). In het experiment hadden de gezinnen gedurende vier weken toegang tot zes digitale boeken. Alle kinderen lazen alle zes boeken wel een keer en sommige boeken heel vaak. De indruk is dat digitaal lezen ervoor zorgt dat kinderen meer boeken lezen dan bij gewoon voorlezen gebeurt.

Kortom:

- Digitaal werkt heel goed voor taalontwikkeling
- Digitale boeken vergemakkelijken voorlezen
- Maar ook: sessies krijgen andere inhoud en zijn wellicht daardoor effectiever dan gewoon voorlezen:
 - > Kinderen lezen meer boeken dan bij gewoon voorlezen
 - > Een deel van de boeken wordt heel vaak gelezen
- De indruk is dat kinderen digitaal meer alleen lezen dan samen met hun ouders.

Randvoorwaarden en risico's: hoe zorgen we dat deze innovatie slaagt?

Na de presentaties van de direct betrokkenen is besproken onder welke condities deze innovatie werkt en wat nodig is om de innovatie te verspreiden en verder te ontwikkelen.

> De kern van de innovatie

De kern van de innovatie zijn uiteraard, aantrekkelijke digitale prentenboeken:

Behalve de literaire kwaliteit, is de technologie van de digitale boeken essentieel: *De makers van prentenboeken-apps moeten oog hebben voor wat de schrijver wil zeggen. De app-ontwikkelaar: "Je moet als maker van een digitaal prentenboek eigenlijk een schrijver willen zijn: waar gaat dit boek over? Wat wil de hoofdpersoon? Alle toevoegingen - filmachtige beelden, geluid en muziek - moeten de flow van het verhaal ondersteunen."*

Ouders hebben begeleiding nodig bij het gebruik:

Om te zorgen voor een goede implementatie en borging is het belangrijk dat de pedagogisch medewerker een verbindende en faciliterende rol speelt. Een goed gebruik van de digitale prentenboeken gaat niet vanzelfsprekend goed bij de ouders. Deze ouderbijeenkomsten en begeleiding van ouders bleken een wezenlijk onderdeel van het proces te zijn. Dat kan alleen in een organisatie waar al goed contact is met ouders en een heldere visie op ouderbetrokkenheid is geformuleerd (educatief partnerschap).

Voorleescyclus op de opvang:

De digitale prentenboeken op de opvang vormen een onderdeel van de voorleescyclus: het is belangrijk te stimuleren dat kinderen ook zelfstandig digitale prentenboeken gaan lezen naast het voorlezen van de papieren boeken.

> Randvoorwaarden

Blijvend betrekken van ouders

Instructiebijeenkomsten over de praktische kant van het gebruik van digitale prentenboeken en het blijvend enthousiasmeren dragen bij aan een succesvolle implementatie. Tijdens de bijeenkomst zijn ook andere ideeën voor motiveren van ouders aangedragen:

- het ontwikkelen van een ouderplatform, waarin bijvoorbeeld *'het meest gelezen boek'*, of *'de meeste ouders lezen ... uren met hun kind, u lees op dit moment ... uren met uw kind'*, kunnen worden gedeeld. Een dergelijk platform verbindt ouders aan het project en ook aan elkaar, Het heeft het potentieel om een 'community-gevoel' te bewerkstelligen.
- betrokkenheid van de voorleescoaches van de bibliotheek en Stichting Voorlezen kan belangrijk zijn. De voorleescoach kan een verbindende rol spelen tussen de peuterspeelzaal en de inzet van ouders thuis (verbinding van 'buitenschools- en binnenschools' leren).

Techniek moet kloppen

Opgemerkt werd dat de provisorisch ingebouwde stops in de boeken telkens op hetzelfde moment gelokaliseerd waren; de verrassing gaat er dan vanaf. Bij een papieren boek stop je ook niet altijd op hetzelfde moment voor een gesprekje. Een stop op een vast moment kan dus nadelen hebben, maar de stops bleken volgens veel ouders een belangrijke functie te hebben . Ze geven gelegenheid te praten over het verhaal.

> Mogelijke risico's & lessen voor de toekomst

Een risico van digitaal voorlezen is de mogelijke vermindering van de interactie met de ouders. Het oorspronkelijke idee was dat de kinderen de boeken met hun ouders lezen maar de indruk is dat kinderen de digitale boeken veelal alleen lezen (al missen we gegevens die dit ondersteunen!). Wellicht is het niet nodig om samen lezen aan te bevelen en is een digitaal prentenboek een geschikte activiteit voor een kind alleen. Ouders hoeven er niet perse bij te zitten maar het is hun taak digitaal lezen aan te moedigen en mogelijk te maken.

Het bevorderen van de sociale relatie met de ouder komt misschien minder goed uit de verf met digitale boeken. Bus: *“Digitaal lezen is geen vervanging van momenten waarin ouder en kind een verhaal delen. Het is een aanvulling.”* Daarnaast stelt Bus dat in boeken ook sociale verhalen zitten, waarvan kinderen veel kunnen leren over sociale situaties. En het zijn juist boeken met een complex sociaal element die het meest populair bleken.

Door het lezen van digitale boeken te borgen in de voorleescyclus, wordt op verschillende en verbindende manieren met het boek gewerkt. Deze investering kost tijd en inspanning van de pedagogisch medewerker die vrijgemaakt moet worden door de leiding van de kinderopvang. Ook brengt een licentie voor een boekenplatform zoals Bereslim kosten met zich mee.

DEELNEMERSLIJST DORDRECHT

van innovatie naar succesvolle praktijk

Datum: donderdag 7 november van 14.30 tot 16.30.

Plaats: SKD, Noorderkroonstraat 164

Organisatie	
Sprekers :	
Onderzoeksconsortium	Jeanet Bus, onderzoeker innovatie Dordrecht
	Annemiek Veen, projectleider NRO-onderzoek vve-innovaties
SDK	Karin van der Graaf, manager SDK
	Linda Boer van de Veerdonk, coördinator Top vve
	Jennifer, pm'er Top vve
VINCI toponderwijs	Arjen Scholten, ontwikkelaar Top vve
Onderzoeksconsortium	Heleen Versteegen, kennismakelaar en voorzitter
	Jennifer Lohman, verslaglegging
In gesprek met:	
Gemeente Dordrecht	Stephan Haksteeg, beleidsambtenaar GOAB
	Collega, beleidsambtenaar
Bibliotheek	Yvette Opmeer, Accountconsulente Educatie
	Susan Koole, Accountconsulente Educatie
Voorleespret	Ilse van Donkelaar
Digiboeken	Christiaan Coenraads van Het Woeste Woud, ontwikkelaar digiboeken